

ՎԱՆԻ ԲԱՐԲԱՌԻՆ ՆՎԻՐՎԱԾ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

«Վասպուրական» հայրենակցական միության ջանքերով ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատարակչությունը լույս է ընծայել բարբառագիտական ևս մեկ ուշագրավ ուսումնասիրություն՝ Հ. Թուրշյանի «Բառարան Վանի բարբառի» գիրքը¹: Այն, ինչպես նշվում է նաև ամփոփագրում, այդ բարբառի բառապաշարն ըստ հնարավորին ամբողջությամբ ընդգրկող առաջին տպագիր բառարանն է, պարունակում է շուրջ 6800 բառահոդված: Ամեն մի բարբառի բառապաշարի առումով դա մի զգալի քանակ է, որ գրեթե ամբողջական պատկերացում է տալիս բարբառի վերաբերյալ:

Հայերենի բարբառների գիտական ուսումնասիրության (մենագրություններ, հոդվածներ, գիտական զեկուցումներ և այլն), քարտեզագրման աշխատանքների նախապատրաստման ներկայիս փուլում նման տիպի՝ մեկ առանձին բարբառի բառապաշարի ամբողջացումը, ինչ խոսք, կարևոր է ամենից առաջ բարբառի հնչյունական, բառապաշարային, ինչպես նաև իմաստաբանական հատկանիշների վերհանման, ճշգրտման և գիտական հավաստիությամբ ներկայացման տեսանկյունից:

Վանի բարբառը, լինելով հայերենի բարբառների գանձարանի ամենահետաքրքիր, ամենահարուստ, ամենանվիրական և, ցավոք, արդեն կորուսյալ շերտերից մեկը, դեռևս ունի առավել մանրակրկիտ ուսումնասիրման կարիք: Ուստի միանգամայն ողջունելի է բարբառներին նվիրված յուրաքանչյուր հրատարակվող գիտական ուսումնասիրություն, մասնավորապես՝ տոհմիկ վանեցի, պատմաբան Հ. Թուրշյանի հիշյալ աշխատանքը:

Բարբառագիտական աշխատանքները, ընդհանուր առմամբ, լույս են սփռում հայագիտության, մասնավորապես հայոց պատմության, ազգագրության, բանահյուսության, ձեռագրագիտության և հարակից այլ բնագավառների խնդիրների լուսաբանման վրա,

---

¹ *Հարություն Թուրշյան*, Բառարան Վանի բարբառի, աշխատասիրությամբ Հայկանուշ Մեսրոպյանի, Ե., ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., 2018, 252 էջ:

իսկ հայերենագիտության համար խիստ կարևոր աղբյուր են նաև բարբառների բառապաշարն ընդգրկող նման բառարանները: Այս առումով գիտական մեծ արժեք ունի Հ. Թուրշյանի հիշյալ աշխատանքը, որտեղ ոչ միայն վստահելի աղբյուրից ներկայացված է Վանի բարբառի ողջ բառամթերքը, այլև գլխաբառերին կից ներկայացված են Վանի և վանեցու առօրյան ներկայացնող օրինակներ, բանահյուսական եզակի նմուշներ:

Գրքի «Երկու խոսք» բաժնում աշխատասիրողն անդրադառնում է բառարանի հրատարակման կարևորությանը, սեղմ շարադրանքով ներկայացնում է Հ. Թուրշյանի կենսագրականը, գիտակրթական, մշակութային գործունեությունը, գիտական ժառանգությունը: Ձեռագիր աշխատանքի հրատարակության պատրաստման ընթացքում, բնականաբար, եղել են որոշակի դժվարություններ, որոնք հիմնականում հաղթահարված են: Բառարանի ձեռագիրը, գրված լինելով տասնամյակներ առաջ, որոշ տեղեր դարձել է դժվարընթեռնելի, մանավանդ բառերի հնչյունական որոշ նշանակումների դեպքում: Աշխատասիրողը այս առումով զգալի գործ է կատարել, որ գնահատելի է:

Բարբառային բառերի ներկայացման հարցում հատուկ նշանակություն ունի բառերի հնչական-արտասանական կողմի լիարժեք ապահովումը: Այս խնդիրը լիովին լուծված է սույն բառարանում. թե՛ ձայնավոր և թե՛ բաղաձայն հնչյունների տառադարձությունը, օգնում է ճիշտ ընկալելու բառի հնչական-արտասանական կողմը (ձայնավորի քմայնացում, ձայնեղ բաղաձայնների խլացում, լավող չ-ի գրությունը և այլն): Բացի բառի բացատրությունից՝ գործածության օրինակները ևս բերվում են տառադարձված, որը կենդանի խոսքի վերաբերյալ պատկերացում ունենալու հնարավորություն է տալիս: Այս հատկանիշները բարբառի ներկայացման պարտադիր պայման են, որ իրականացվել է բավականին հաջողված ձևով:

Հրատարակվել է նաև բառարանի հեղինակի «Առաջաբան»-ը, որում քննվում են տեսական և գործնական այնպիսի հարցեր, որոնք անմիջական կապ ունեն բառարանի ստեղծման հետ:

Գիրքը ամենայն բարեխղճությամբ և գիտական պատշաճ մակարդակով տպագրության է պատրաստել բարբառագետ, ՀՀ ԳԱԱ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի ավագ գիտաշխատող,

Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Հայկանուշ Մեսրոպյանը՝ Բառարանը համալրելով Վանի բարբառի վերաբերյալ ձեռագիր այլ աշխատանքներից քաղված անհրաժեշտ նյութերով, ըստ այդմ՝ աշխատանքին տալով գիտական պատշաճ մակարդակ և կանուցվածք:

Բառարանն անշուշտ կարող է օգտակար լինել ինչպես մասնագետներին, այնպես էլ Վան-Վասպուրականով և Վանի բարբառով հետաքրքրվողներին:

Բանասիր. գիտ. թեկնածու Ա. Վարդանյան